

- 6) for the implementation of the above recommendations, it seems appropriate and necessary to conduct thematic improvement cycles with managers of human resource departments, institutions and health authorities.

Використана література

1. Білинська, М. Розвиток інтелектуального та кадрового менеджменту в державному управлінні охороною здоров'я [Текст] / М. Білинська, Т. Попченко // Главный врач. – 2007. – № 11 (79). – С. 69 – 73.
2. Гладун, З.С. Державна політика охорони здоров'я в Україні (адміністративно-правові проблеми формування й реалізації) [Електронний ресурс]: моногр. / З.С. Гладун. – Режим доступу: http://www.library.tane.edu.ua/files/EVD/mg_dpozou.pdf.
3. Журавель, В.И. Основы менеджмента в системе здравоохранения [Текст] / В. И. Журавель. – К.: Изд-во «Деснянська правда», 1994. – 336 с.
4. Латишев, Є.Є. Управління кадровими ресурсами вітчизняної галузі охорони здоров'я на шляху до європейської інтеграції [Текст] / Є. Є. Латишев // Одеський медичний журнал. – 2005. – № 1 (87) 2005. – С. 109 – 115.
5. Кузьмін, О.Є. Менеджмент у фармації: підруч. [Текст] / О.Є. Кузьмін, Б.П. Громовик, Г.Д. Гасюк та ін.; за ред. О.Є. Кузьміна і Б.П. Громовика. – Вінниця: Нова книга, 2005. – 448 с.
6. Мнушко, З.М. Менеджмент та маркетинг у фармації. Ч. 1 : Менеджмент у фармації [Текст] / З.М. Мнушко, Н.М. Діхтярьова. – Х. : Основа, 1998. – 255 с.
7. Москаленко, В.Ф. Глобальні та національні проблеми кадрових ресурсів охорони здоров'я [Текст] / В.Ф. Москаленко, Т.С. Грузева // Главный врач. – 2007. – № 1. – С. 32 – 40.
8. Носуліч, Т.М. Кадровий потенціал системи охорони здоров'я: проблеми та перспективи розвитку [Текст] / Т.М. Носуліч // Демографія та соціальна економіка. – 2006. – № 1/2006. – С. 173 – 179.
9. Управління підприємницькою діяльністю в галузі охорони здоров'я: кол. моногр. [Текст] / О.В. Баєва, М.М. Білинська, Л.І. Жаліло та ін.; за ред. О.В. Баєвої, І.М. Солоненка. – К.: МАУП, 2007. – 376 с.

Отримано 23.09.2016

УДК 338.48

Галина МАШЛІЙ, Світлана МАШЛІЙ

**ТУРИЗМ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМОК
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

***Резюме.** Проведено дослідження динаміки та регіональної структури міжнародних туристичних прибуттів, а також виявлено причини, що їх зумовили. Встановлено, що туристична галузь у світі протягом останніх п'яти років відзначалася стійким зростанням темпів свого розвитку. Проаналізовано рейтинг країн-лідерів за обсягами туристичних прибуттів у 2014 році. Наведено дослідження структури туристів за метою подорожі та використанням різних видів транспорту. Проведено аналізування динаміки надходжень від міжнародного туризму у світі загалом та за окремими регіонами. Висвітлено стан туристичних прибуттів та надходжень від туризму в Україні, виявлено їх тенденції. Обґрунтовано причини наявності високого потенціалу розвитку туризму в нашій державі та умов його реалізації.*

***Ключові слова:** туризм, чинники розвитку туризму, туристичні прибуття, надходження від туризму, класифікація туристів.*

Halyna MASHLIY, Svitlana MASHLIY

**TOURISM AS A PROMISING AREA OF THE ECONOMIC
DEVELOPMENT**

***Summary.** Tourism is one of the most promising sectors of the world economy and the economy of many countries. This sector of activity must play a key role in establishing peace and understanding between different*

nations, and provide recreational, social, economic and environmental effects. The dynamics and regional structure of international tourist arrivals and their reasons are investigated in the article. It is found that the tourist industry in the world it has been marked by steady growth over the past five years. Rating leading countries in terms of tourist arrivals in 2014 is analyzed. The investigation of tourists structure by purpose of travel and using of different means of transport has been carried out. Analysis of the dynamics of cash flows from international tourism in the world and for individual regions has been conducted. Trends analysis of tourists' arrivals and tourism cash flows in Ukraine has been held. The article states that having a powerful tourist and recreational potential, Ukraine has all chances to become world class tourist state. Due to the expansion of international relations there are conditions for the promotion of national tourist product on the world market, implementation of best practices in tourism, full implementation of the tasks and functions of tourism, which will strengthen the economic foundation of our state.

Key words: tourism, factors of the development of tourism, Tourist Arrivals, International Tourism Receipts, classification of tourists.

Постановка проблеми. Однією з найперспективніших галузей світової економіки в цілому та господарств багатьох країн світу є туризм. Саме дана сфера діяльності може і повинна відігравати ключову роль у налагодженні взаєморозуміння й поваги між народами, виступати засобом ознайомлення з досягненнями культурної спадщини й фактором сталого розвитку людства, сприяти рекреації населення. Розвиток туристичної індустрії також забезпечує активізацію національних та регіональних економік, зокрема зростання зайнятості та доходів населення, сприяє отриманню податків як джерела наповнення бюджету, активізує розвиток суміжних з туризмом галузей, сприяє забезпеченню порівняно високої прибутковості та швидкої окупності інвестицій у дану галузь. Отже, необхідно проводити дослідження існуючого стану туризму та створювати передумови для швидкого його розвитку у світі та в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висвітленню ролі туризму в економіці, проблемам розвитку міжнародного туризму у світі та Україні присвятили свої праці: Терехух А.А., Макар О.П., Ільницька Г.Я. [1], Чернецька С.А. [3], Любіцева О.О. [4], Полещук М.І. [5], Бейдик О.О., Новосад Н.О. [6], Охріменко А.Г. [7], Мальська М.П. [8], Щербакова Н.О. [9], Дядечко Л.П. [10], Кифяк В.Ф. [12] та багато інших вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків. Не зважаючи на проведені раніше наукові дослідження у сфері міжнародного туризму, недостатньо висвітленими залишаються деякі питання сучасного стану міжнародної туристичної діяльності, особливостей формування світових туристичних потоків та надходжень від туризму, тенденцій розвитку міжнародного туризму в Україні.

Метою статті є з'ясування ролі туристичної галузі у процесах світового та національного економічного розвитку; виявлення динаміки та регіональних аспектів міжнародного туризму, а також розкриття причин, що їх зумовили; аналізування рейтингу країн-лідерів у туристичній сфері; дослідження структури туристів за метою подорожі та використання різних видів транспорту; обґрунтування рівня потенціалу розвитку туризму в нашій державі та умов його реалізації.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні туризм виступає важливою частиною світової економіки. За даними Світової ради з туризму та подорожей, його внесок у світовий ВВП становить майже 11%, забезпечуючи зайнятість понад 10% усієї робочої сили і майже такий же обсяг податкових надходжень [1].

Згідно з положеннями українського законодавства туризм – тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає [2].

Найавторитетнішим органом у світовому туризмі є Всесвітня туристична організація (ВТО). Членство у ній мають 157 країн світу, 6 асоційованих членів і понад 480 партнерських членів, які представляють приватний сектор, навчальні заклади, туристичні асоціації та місцеві органи управління туризмом [11].

Як зазначає Чернецька С.А., основними групами чинників розвитку туризму є такі:

- мотиваційні (психологічні чинники, які впливають на вибір мети подорожі в ті чи інші періоди в певні регіони, тобто потреби, мотиви, цінності, стереотипи тощо);
- географічні (особливості фізико-, економіко-, політико-географічного положення країн та регіонів, необхідність налагодження зв'язків між ними);
- політичні (стабільна політична ситуація);
- соціальні (демографічні та міграційні процеси, розвиток суспільних відносин);
- розвиток науково-технічного потенціалу;
- екологічні (стан та необхідність збереження навколишнього середовища, придатного для проживання та відпочинку людей);
- економічні (розвиток економіки) [3].

Дослідження, проведені ВТО, засвідчили, що за мету подорожі міжнародні туристи найчастіше обирають відпочинок та розваги – у 2014 році їхня кількість склала 598 млн. осіб, або 53%. Близько 14% туристів подорожують з метою бізнесу та професійних цілей, 27% відвідують друзів і родичів, подорожують з релігійних причин, з метою лікування тощо. Решта опитаних туристів (6%) не вказала ціль своєї подорожі [11].

Фахівцями Всесвітньої туристичної організації було визначено п'ять найперспективніших видів туризму у XXI столітті, до яких було віднесено: круїзи, пригодницький туризм, культурно-пізнавальний туризм, діловий туризм, у майбутньому – космічний туризм [3].

Як свідчать дані ВТО, 2014 рік є вже п'ятим роком поспіль після світової економічної кризи 2009 року, що характеризується стійким зростанням темпів розвитку туризму. Міжнародні туристичні прибуття в 2014 році у порівнянні з минулим роком збільшилися на 4,3%, досягнувши загалом 1 млрд. 133 млн. осіб (для порівняння – у 2013 році їх кількість становила 1 млрд. 87 млн. осіб). Частка туристичних прибуттів у розвиненні країни світу при цьому становила 54,7%, а країни, що розвиваються – 45,3% [11].

Проведені дослідження засвідчили, що навіть у сучасних умовах нестійкості світової економічної кон'юнктури всі регіони світу досягли позитивних змін. Про стрімкий розвиток туризму у світі свідчить той факт, що починаючи з 2000 року до 2014 обсяг міжнародних прибуттів збільшився майже у 2 рази (табл. 1).

Сучасний міжнародний туризм відзначається суттєвими регіональними відмінностями. При здійсненні дослідження регіональної структури туристських прибуттів та надходжень від туризму виділяють п'ять туристичних макрорегіонів світу:

- Американський, що охоплює країни Північної, Південної, Центральної Америки, острівні держави і території Карибського басейну;
- Європейський, до якого входять країни Західної, Північної, Південної, Центральної, Східної Європи, а також держави Східного Середземномор'я – Ізраїль, Кіпр, Туреччина;
- Азійсько-Тихоокеанський, який включає країни Східної та Південно-Східної Азії, Австралію та Океанію;
- Африканський, що охоплює країни Африки (крім Єгипту та Лівії);
- Близькосхідний, до якого входять країни Західної та Південно-Західної Азії, Єгипет, Лівія [3].

Таблиця 1

Міжнародні туристичні прибуття (за даними ВТО) [11]

Table 1

International tourist arrivals (according to the WTO) [11]

	Міжнародні туристичні прибуття, млн. осіб					Зміна (%) 2014/ 2013	Середньо річний приріст (%) 2005-2014
	2000	2005	2010	2013	2014		
<i>Світ</i>	674	809	949	1087	1133	4,3	3,8
Розвинені країни	420	466	513	586	619	5,8	3,2
Країни, що розвиваються	253	343	345	501	513	2,4	4,6
<i>За регіонами</i>							
Європа	386,4	453,0	489,9	566,4	581,8	2,7	2,8
Азія і Тихо- океанський регіон	110,3	154,0	205,4	249,8	263,3	5,4	6,1
Американський регіон	128,2	133,3	150,1	167,5	181,0	8,0	3,5
Африка	26,2	34,8	49,5	54,4	57,7	2,4	5,4
Близький Схід	22,4	33,7	54,7	48,3	51,0	5,4	4,7

За даними ВТО можемо зробити висновок, що у 2014 році найбільшим приростом за кількістю туристичних прибуттів характеризувався Американський регіон (+8%), друге місце поділили Близький Схід, Азія і Тихоокеанський регіон (+5,4%). У Європі темп зростання туристичного потоку хоча й дещо знизився порівняно з 2013 роком, проте був позитивним і становив у 2014 році +2,7%. Обсяги міжнародних туристських прибуттів у даному регіоні вирости на 15 млн. осіб, досягши в цілому 581,8 млн. туристів. Це, зокрема, було зумовлено наявністю великої кількості культурно-історичних пам'яток, зручним географічним розташуванням, достатньо високим рівнем туристичних послуг, що пропонуються відвідувачам цих країн, а також порівняно низьким рівнем ризиків природних катастроф та загроз, що виникають унаслідок політичної та економічної нестабільності.

Економічне зростання Європейського регіону було переважно зумовлене позитивною динамікою Південної і Середземноморської Європи (+7%) та Північної Європи (+6%). Центральна та Східна Європа були єдиними у Європі субрегіонами, які відзначалися суттєвим зниженням кількості туристів у 2014 році (-5%) після трьох попередніх років стабільного зростання. Це, зокрема, було результатом різкого падіння кількості прибуттів в Україну у 2014 році (на 48,5%) через триваючий конфлікт на її Сході, у той час як у 2013 році ще спостерігався приріст даного показника на 7,2% порівняно з рівнем попереднього року. Як свідчать дані Держстату України, іноземні туристи склали лише 17070 чол. (0,7% від загальної кількості туристів в Україні). Це на 215241 чол., або у 13,6 раза менше від даних попереднього року [13]. З іншого боку, Латвія (+20%), Угорщина (+ 14%), Румунія (+12%) та Вірменія (+11%) забезпечили суттєве зростання кількості міжнародних туристичних прибуттів. Найбільшим імпортером у субрегіоні була Росія, яка у 2014 році збільшила кількість туристів на 5%.

Найнижчим приростом туристичних прибуттів у 2014 році характеризувався Африканський регіон – +2,4%. Хоча Африка відзначається наявністю багатих природних рекреаційних ресурсів, але для неї характерні недостатній розвиток інфраструктури, низький рівень туристичного сервісу, відсутність значних культурно-історичних ресурсів, що негативно впливає на розвиток туристичної галузі в даному регіоні [3]. Позиції лідерів на ринку міжнародного туризму займали промислово розвинені країни Європи, Північної і Південної Америки та Азіатсько-Тихоокеанського регіону. На основі даних ВТО доцільно виділити основні країни, що лідирують за обсягами туристичних прибуттів (рис. 1).

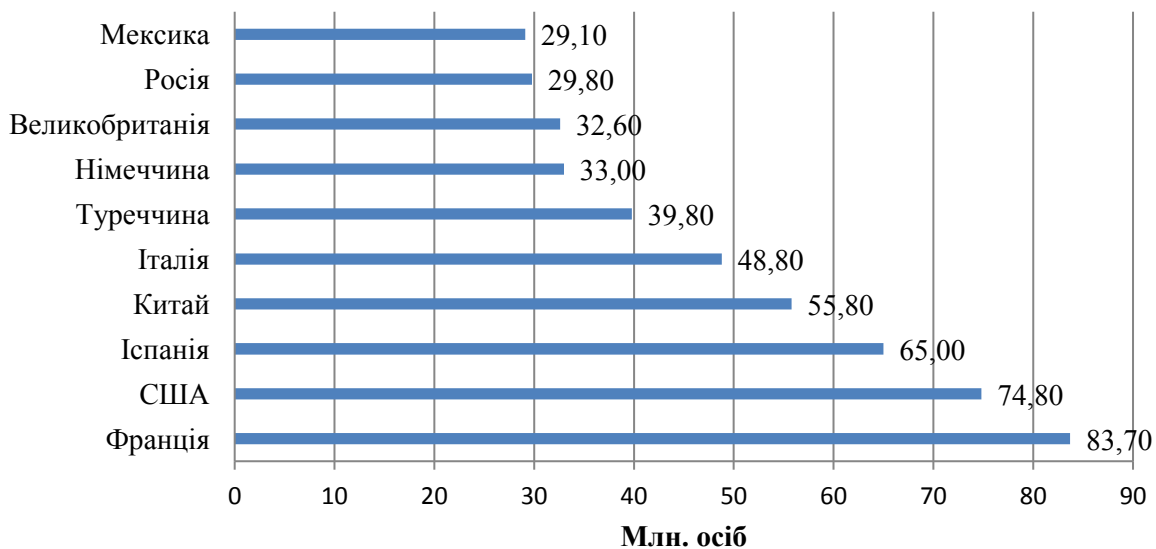

Рисунок 1. Країни-лідери за обсягами туристичних прибуттів у 2014 році, млн. осіб (сформовано автором за даними [11])

Figure 1. The leading countries in terms of tourist arrivals in 2014, mln. People (formed according to [11])

У 2014 році Франція продовжувала очолювати топ-рейтинг країн за обсягами міжнародних туристських прибуттів з 83,7 мільйона туристів. Сполучені Штати Америки займали друге місце, прийнявши 74,8 млн. осіб. Іспанія була на третій позиції, забезпечивши в'їзний туристичний потік в обсязі 65,0 млн. осіб. Наступні сходинки посідали Китай, Італія, Туреччина, Німеччина, Великобританія, Росія, Мексика.

При цьому більше половини туристів при здійсненні подорожі до місця дестинації обирали повітряний транспорт (54%), а решта віддавали перевагу автомобільному транспорту (39%), водному (5%) та залізничному (2%) [11]. Слід зазначити, що існує тенденція до все більших темпів зростання популярності повітряного транспорту порівняно з наземним.

Надходження від міжнародного туризму у 2014 році досягли 1,245 млрд. дол. США порівняно з 1,197 млрд. у 2013 році, що призвело до їх зростання на 3,7% (табл. 2).

Таблиця 2

Надходження від міжнародного туризму у світі [11]

Table 2

Receipts from international tourism in the world [11]

	Міжнародні надходження від туризму (% зміни)				Частка на ринку (%) у 2014 р.	Надходження у 2014 р., млрд. дол. США
	2011/ 2010	2012/ 2011	2013/ 2012	2014/ 2013		
Світ	4,6	3,9	5,1	3,7	100	1245
Розвинені країни	5,8	3,7	5,7	3,2	65,5	815
Країни, що розвиваються	2,5	4,4	4,0	4,6	34,5	430
За регіонами						
Європа	5,0	1,9	4,2	3,6	40,9	508,9
Азія і Тихо- океанський регіон	8,6	6,7	8,6	4,1	30,3	376,8
Американський регіон	4,6	4,7	4,7	3,1	22,0	274,0
Африка	2,3	6,0	2,6	2,9	2,9	36,4
Близький Схід	-15,5	0,9	-6,9	4,7	4,0	49,3

В абсолютному вираженні надходження від міжнародного туризму в містах по всьому світу зросли на 48 млрд. дол. США. За прибутками туристичної сфери лідирує Європа, частка якої на світовому туристичному ринку складає майже 41% – у 2014 році вона отримала від туризму до свого бюджету 508,9 млрд. дол. США. Азія і Тихоокеанський регіон займають другу позицію – прибуток у 2014 р. склав 376,8 млрд. дол. США, що на 16 млрд. дол. США більше 2013 року. В Американському регіоні, що займає 22% на світовому ринку, прибутки від даної галузі збільшилися на 10 млрд. (у порівнянні з 2013 р.) і становлять 274 млрд. дол. США. Надходження від туризму Близького Сходу, який займає 4% на світовому ринку туризму, збільшилися на 4 млрд. дол. США і на даний час становлять 49,3 млрд. дол. США. Найменшими обсягами надходжень та темпами їх зростання характеризувався Африканський регіон – цей показник тут складає 36,4 млрд. дол. США.

На рис. 2 наведено рейтинг країн-лідерів за надходженнями від туризму у 2014 році.

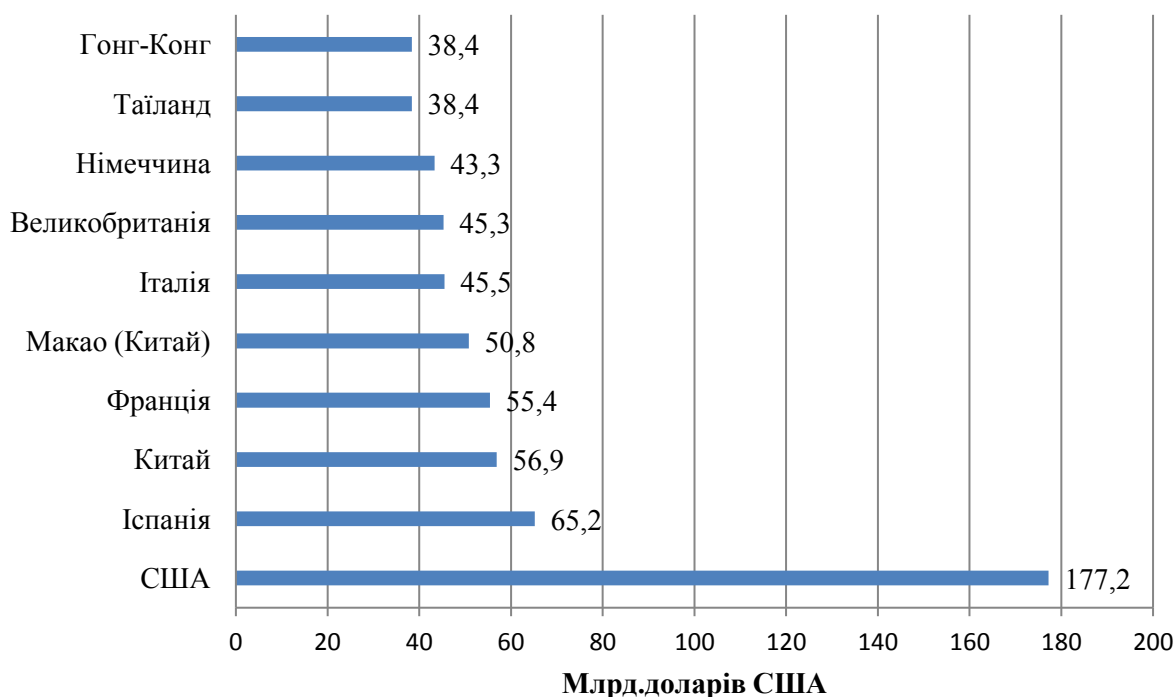

Рисунок 2. Країни-лідери за надходженнями від туризму, млрд. дол. США (сформовано автором за даними [11])

Figure 2. The leading countries by revenue from tourism, billion dollars USA (Formed according to [11])

Слід зазначити, що в цілому простежується кореляція даного показника з обсягами міжнародних туристичних прибуттів. Слід зазначити, що сім з 10 місць топ-рейтингів співпадають в обох списках, не зважаючи на помітні відмінності в їх розташуванні. При цьому кращі чотири місця в рейтингу як за обсягами туристичних потоків, так і міжнародних надходжень від туризму займають ті ж країни, хоча і в іншому порядку. Зазначені відмінності в основному зумовлені такими факторами, як несхожістю умов перебування туристів у кожній країні та відповідно різницею витрат туристів на проживання й забезпечення іншими туристичними послугами, а також розбіжністю середньої тривалості перебування. У випадку міжнародних туристичних надходжень зазначені зміни значною мірою пояснюються ще й коливаннями обмінних курсів між національними валютами і доларом США.

Серед країн-лідерів за надходженнями від туризму у 2014 році першу позицію займали США, які змогли отримати річний доход від даної галузі в обсязі 177,2 млрд. дол. Це на 112,0 млрд. дол., або в 2,72 раза більше, ніж аналогічний показник Іспанії, яка у зазначеному рейтингу займала друге місце [11]. У 2014 році порівняно з попереднім у рейтингу за надходженнями Китай і Великобританія перемістилися вгору, займаючи третю і сьому сходинки відповідно. Франція ж перемістилася вниз на четверте місце, а Таїланд опустився на дві позиції до дев'ятого місця.

Що стосується України, то динаміка її надходжень від міжнародного туризму була наступною: 2010 рік – 3,788 млн. дол., 2012 рік – 4,842 млн. дол., 2013 рік – 5,083 млн. дол., 2014 рік – 1,612 млн. дол. США. Отже, після зростання даного показника у 2013 році порівняно з попереднім майже на 5,0% 2014 рік відзначався різким падінням його величини – у 3,2 раза. Частка України у загальному обсязі надходжень від туризму у 2014 році складала лише 0,3% [11]. Не зважаючи на такі негативні тенденції, туризм в

Україні має високий потенціал розвитку. Зокрема, це пояснюється існуванням у нашій державі значних туристичних ресурсів, багато з яких є унікальними. На це також впливає визначна українська історія та культура, об'єкти якої мають світове визнання, наявність висококваліфікованих трудових ресурсів та об'єктів рекреації, що за умови досягнення миру, економічної та політичної стабільності робить нашу країну одним із перспективних субрегіональних світових ринків.

Висновки. Туристична галузь у світі протягом 2010 – 2014 років відзначалася стійким зростанням темпів свого розвитку. Що стосується нашої держави, то, на жаль, у 2014 році спостерігався дуже суттєвий спад активності як кількості іноземних туристів, що відвідали нашу країну, так і суми грошових надходжень від даного виду туризму. Проте, володіючи потужним туристично-рекреаційним потенціалом, Україна має всі шанси стати туристичною державою світового рівня. Завдяки розширенню міжнародних зв'язків з'являються передумови для просування національного туристичного продукту на світовий ринок, упровадження передового досвіду організації туристичної діяльності, повноцінної реалізації функцій та завдань туризму, що призведе до зміцнення економічного фундаменту нашої держави.

Conclusions. Tourist industry in the world during 2010 – 2014 has been marked as a steady increase in the rate of development. As for our country, then, unfortunately, in 2014 there was a significant decline in the number of foreign tourists visiting our country as well as cash flow decreasing provided by this type of tourism. However, having a powerful tourist and recreational potential, Ukraine has all chances to become world class tourist state. Due to the expansion of international relations there are conditions for the promotion of national tourist product on the world market, implementation of best practices in tourism, full implementation of the tasks and functions of tourism, which will strengthen the economic foundation of our state.

Використана література

1. Теребух, А.А. Проблеми розвитку міжнародного туризму в Україні [Текст] / А.А. Теребух, О.П. Макар, Г.Я. Ільницька // Молодий вчений. – 2015. – № 11 (26). – Ч. 2. – С. 126 – 129.
2. Закон України «Про туризм» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Чернецька, С.А. Сучасні тенденції розвитку міжнародного туризму [Текст] / С.А. Чернецька // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 232. – С. 85 – 88.
4. Любіцева, О.О. Ринок туристичних послуг [Текст] / О.О. Любіцева. – К.: Альтерпрес, 2005. – 436 с.
5. Полещук, М.І. Основні тенденції розвитку міжнародного туризму [Текст] / М.І. Полещук // Науковий збірник Білоруського державного університету. – 2012. – Вип. III. – С. 176 – 179.
6. Бейдик, О.О. Фактори формування туристичних регіонів і центрів в'їзного туризму України: зб. наук. статей [Текст] / О.О. Бейдик, Н.О. Новосад // Проблеми міжнародного туризму. – К.: ППНВ, 2010. – С. 284 – 299.
7. Охріменко, А.Г. Тенденції формування в'їзного туристичного потоку до України [Текст] / А.Г. Охріменко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/48335/12-Okhrimenko.pdf?sequence=1>
8. Мальська, М.П. Туристичний бізнес: теорія і практика: навчальний посібник [Текст] / М.П. Мальська, В.В. Худо. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 424 с.
9. Щербакова, Н.О. Шляхи стимулювання туристичної привабливості України [Текст] / Н.О. Щербакова // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. – 2014. – Вип. 13 (2). – 18 с.
10. Дядечко, Л.П. Економіка туристичного бізнесу [Текст] / Л.П. Дядечко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
11. UNWTO Tourism Highlights, 2014 Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mkt.unwto.org/publication/unwto-tourism-highlights-2014-edition>.
12. Кифяк, В.Ф. Організація туризму: навч. посіб. [Текст] / В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2008. – 344 с.
13. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Отримано 6.04.2016